

Regionální rozvoj ČR ve vztahu k EU

Prof. RNDr. René Wokoun, CSc.

Katedra regionálního rozvoje a veřejné správy

Fakulta sociálně ekonomická

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

XVII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách

18. – 20. 6.2014 v Hustopečích

Zapojení České republiky do integračního procesu vytvořilo vhodné podmínky pro posílení ekonomického růstu a tím i zvýšení ekonomické úrovně nejen celé ČR, ale i jednotlivých regionů. V příspěvku je předložen návrh stěžejních úkolů pro regionální rozvoj ČR ve vztahu k Evropské unii nejen pro období 2014-2020, ale i následující období. Rovněž jsou prezentovány návrhy na zlepšení konzistence kohezní politiky a strategií regionálního rozvoje v ČR.

Za posledních 25 let, zejména však po vstupu naší republiky do Evropské unie došlo k výrazným změnám, a to i v regionálním kontextu. Regionální rozvoj se posléze stal jednou ze základních priorit vládní politiky, i když teprve postupně docházelo k doceňování ekonomického rozvoje regionů na centrální úrovni. Proto je na místě si položit několik otázek:

1) Jak jsou v dosavadním vývoji České republiky naplňovány základní strategické cíle regionálního rozvoje obsažené v jednotlivých dokumentech a zpravidla v určitých periodách aktualizované, např. ve Strategii regionálního rozvoje ČR, Národním strategickém referenčním rámci (NSRR)?

2) Dochází k růstu a konvergenci tuzemských regionů navzájem i ve vztahu k regionům EU?

Většina stanovených cílů rozvoje regionů ČR ve strategických rozvojových dokumentech byla a je postupně, i když nerovnoměrně plněna prostřednictvím operačních programů. Hospodářská krize plnění cílů selektivně ovlivnila.

Nejdříve je třeba si položit otázku – jaké jsou implikace z členství v EU pro Českou republiku a její regiony?

Obecně lze konstatovat, že zapojení se České republiky do integračního procesu vytvořilo některé vhodné podmínky pro posílení ekonomického růstu a tím i zvýšení ekonomické úrovně nejen celé ČR, ale i jednotlivých regionů. Zvláštní roli v tomto procesu má politika hospodářské a sociální soudržnosti.

Česká republika měla v minulých programovacích obdobích (2004 – 2006, 2007 – 2013) a má i v tomto programovacím období (2014 - 2020) nárok na získání prostředků na posilování hospodářské a sociální soudržnosti. Klíčovou otázkou však v této souvislosti zůstává stupeň a efektivita jejich využití. Je třeba vzít do úvahy makroekonomické a regionální procesy, které ovlivnily možnosti reálného čerpání prostředků pro konkrétní regiony.

Tato skutečnost nás tedy musí zajímat zejména s ohledem na budoucnost. Za rozhodující faktor, který v budoucnosti ovlivní schopnost České republiky dostat se na ekonomickou úroveň v současnosti vyspělých členských států Evropské unie, lze považovat domácí hospodářskou politiku. V případě regionálních disparit musí rozhodující roli sehrát regionální politika.

Stěžejní úkoly pro strategické dokumenty regionálního rozvoje (návrh):

- dokončení strukturálních změn, podpora venkovských a starých průmyslových regionů v jejich úsilí se těmto změnám přizpůsobit,
- podpora přeshraniční spolupráce v pohraničních oblastech,
- dokončení napojení českých regionů na evropské dopravní sítě, nová orientace dopravních sítí, zlepšení napojení na státy západní, střední a východní Evropy s preferováním dopravy neškodící životnímu prostředí,
- zvyšování vzdělanostní úrovně na regionální úrovni, podpořit moderní přístupy ke vzdělání a získávání dovedností,
- vytvoření systému zavádění inovací a přenosu know-how do podnikatelské sféry,
- komplexní podpora malého a středního podnikání s cílem zvyšování regionální konkurenceschopnosti,
- snížení regionální diference v nezaměstnanosti podporou podnikatelských aktivit v regionech s vysokou mírou nezaměstnaností, zvýšit zaměstnanost zejména u osob ohrožených sociální exkluzí v problémových regionech.

K naplnění strategických představ Společenství a cílů hospodářského a regionálního rozvoje České republiky mohou být stanoveny následující priority tímto způsobem:

- **Regionální konkurenceschopnost a inovace:** ty by neměly být zredukovány pouze na technologickou oblast, ale měly by pokrývat všechny aktivity a počítat také se vzdělávací, sociální a regionální oblastí. Podpora by měla být poskytována výzkumným a rozvojovým centrům, malému a střednímu podnikání.
- **Atraktivita regionu a kvalita místa** se zaměřením na rozvoj podnikatelských aktivit a podnikatelských lokalit, logistiky, zlepšení dopravních spojení a prevence rizik.
- **Adaptabilita a kvalifikace pracovních sil** se zaměřením na schopnosti a kvalifikaci pro inovačně orientovanou ekonomiku, celoživotní vzdělávání a přístup k zaměstnání pro nezaměstnané se zaměřením na starší osoby, ženy a zdravotně postižené osoby.
- **Územní spolupráce** – měla by se týkat všech výše uvedených priorit.
- **Horizontální priorita** – podpora učení a inovačních kapacit regionů a jejich populace z pohledu zvyšování vzdělanostní úrovně a dovedností.

Vývoj směrodatné odchyly jednoznačně dokládá divergenční charakter vývoje HDP na obyvatele dle jednotlivých regionů. Zatímco v roce 1995 dosahovala směrodatná odchyly hodnoty 26,68, v roce 2004 je to již 39,91 a v posledním sledovaném roce 2009 je to 45,54. Pokud není uvažován NUTS II Praha, je směrodatná odchyly podstatně nižší, avšak i v tomto případě lze identifikovat divergentní charakter vývoje regionálního HDP. V roce 1995 dosáhla směrodatná odchyly hodnoty 3,47, v roce 2002 to bylo 6,45 a posledním sledovaném roce 2009 je to 5,50.

Intervence Společenství by pak mohly zvýšit konkurenceschopnost:

- za prvé celé České republiky,
- a zejména za druhé jejích regionů,

a to posílením báze znalostí a inovací v podnikání, podporou výzkumu a vývoje, vyváženého rozvoje, zlepšením dostupnosti regionů a podporu zaměstnanosti. Česká republika by měla rozvíjet výzkum a inovace, a to zejména pomocí disponibilních zdrojů ze strukturálních fondů.

Česká republika by měla usilovat:

1) O zlepšení úrovně vzdělání pracovníků a jejich dovedností.

Jde o to, že činnosti s vyšší přidanou hodnotou mohou zvýšit poptávku po kvalifikované pracovní síle, což může ovlivnit rovněž rychlost, s jakou budou přijímány nové technologie. Může to výrazným způsobem přispět ke snížení rozdílu v produktivitě.

2) O důležitou podporu regionálních růstových center, a to proto, že tím vytvořená vysoká míra produktivity může dát příslušným regionům konkurenční výhodu nejen v rámci EU, ale i celé Evropy a rovněž i ve světě. Tato vysoká produktivita by se měla opřít o investice v oblasti výzkumu a vývoje. Je však třeba uvést, že z pohledu zachování globální konkurenční výhody musí být tyto regiony schopny soutěžit s dalšími světovými konkurenty, kteří do výzkumu a vývoje a vyššího vzdělání investují ještě více. Zásadním momentem tedy by se měla stát podpora ještě vyšších investic do inovací a lidského kapitálu, což by mohlo postupně naplňovat lisabonskou a jiné strategie.

Dílčí shrnutí a doporučení

Na základě zjištění vzájemného vztahu národních strategií, politik a programů k regionálnímu rozvoji, lze navrhnout doporučení v následujících oblastech:

- Koncepční a systémová spolupráce - kraje a resorty by měly explicitně stanovovat ve svých programech vazby na cíle, priority regionálního rozvoje ČR.
- Tematické integrace - kraje a resorty by měly opět jasně stanovit svou podporu regionům se soustředěnou podporou státu. Dále by mělo dojít k tematické integraci dotačních programů resortů a krajů.

Hlavní snahou České republiky by s ohledem na harmonický rozvoj celého státu a jednotlivých regionů (regionů soudržnosti, respektive krajů), po roce 2014 mělo být co nejvíce investovat v souladu s oblastmi podpor EU do:

- lidských zdrojů;
- výzkumu a vývoje;
- podpory znalostní ekonomiky;
- a nadále na podporu výstavby hmotné infrastruktury (zejména dopravní), protože infrastruktura je nezbytnou podmínkou pro rozvoj všech ostatních záměrů.

Zásadními prvky pro přípravu strategických dokumentů ve vztahu k regionálnímu rozvoji ČR z hlediska konzistence k budoucnosti kohezní politiky by měly být následující cíle:

- zajištění inovací a nových technologií v souladu s tezemi a prvky lisabonské a jiných strategií na základě spolupráce mezi univerzitami navzájem, mezi univerzitami a vědecko-výzkumnými institucemi, mezi akademickou, veřejnou a podnikatelskou sférou, mezi soukromou podnikatelskou sférou navzájem apod., včetně výměny vzájemných informací a know-how;
- propojování infrastruktury (tj. zlepšení silniční, železniční, letecké a příp. i lodní dopravy, dále zajištění obecní/městské infrastruktury – čistírny odpadních vod, kanalizace, odpad, životní prostředí, a další – mělo by se jednat o tzv. „tvrdé“ infrastrukturní projekty);
- propojení obchodu a investic mezi jednotlivými regiony (kraji a mikroregiony) a místy (tj. společné financování některých projektů z prostředků EU a z národních prostředků na regionální či místní úrovni);
- tvorba nových pracovních příležitostí/politika zaměstnanosti;
- udržitelný rozvoj území (včetně posílení spolupráce mezi subjekty zapojenými do těchto projektů);
- síťování měst a venkovských oblastí (networking), včetně koncentrace a koordinace nástrojů politik zabývajících se rozvojem území s cílem zvýšení synergie vzájemných vazeb mezi městy a venkovem.

V strategických rozvojových dokumentech ČR je třeba zvýraznit revitalizaci růstových center, nejdůležitějších dvaceti až třiceti měst v České republice. Těmto růstovým centrům věnovat zvýšenou pozornost, protože jejich multiplikační efekt se projeví nejenom v jejich bezprostředním urbánním okolí, ale i v širším zázemí včetně venkovského prostoru. Právě pozitivní vliv velkých a větších měst na rozvoj venkovských oblastí je nutno podpořit vhodnými opatřeními v budoucnosti.

Jaké by mělo být optimální nastavení vah jednotlivých cílů politiky soudržnosti pro optimalizaci příjmů ČR ze SF a FS po roce 2014 a případně po roce 2020? Lze doporučit následující:

Dobudování dopravní infrastruktury, především však dálniční sítě, rychlostních komunikací a železničních koridorů. V regionech i významných regionálních silnic. *Doporučená alokace: 30 % finančních prostředků.*

Zkvalitnění environmentální infrastruktury, zvláště kanalizačních sítí a čistíren odpadních vod. V menším rozsahu likvidace odpadů a starých ekologických zátěží. *Doporučená alokace: 20 % finančních prostředků.*

Podpora především malého a středního podnikání, a to zvláště s ohledem na inovace, přenos know-how, spolupráce mezi univerzitami, respektive vědecko-výzkumnými institucemi na straně jedné a podnikatelskou sférou na straně druhé. *Doporučená alokace: 20 % finančních prostředků.*

Podpora vzdělávání a kvalifikace pracovních sil se zaměřením na schopnosti a kvalifikaci pro inovačně orientovanou ekonomiku, celoživotní vzdělávání. Jde především o podporu vysokých škol, rozvoj jejich výzkumného a vývojového potenciálu ve vazbě studijní programy. V malé míře musí jít rovněž o profesně orientované vzdělávání, například zkvalitnit a udržet učňovské školství. V této oblasti jsou uvažovány jak investiční projekty, tak tzv. „měkké“ projekty. V podstatě jde o podporu budování hlavní základny znalostní ekonomiky, učících se regionů, související s naplňováním lisabonské strategie. *Doporučená alokace: 10 % finančních prostředků.*

Řešení otázek zaměstnanosti, snižování nezaměstnanosti, sociální exkluzí, diskriminace a rovnosti příležitostí. *Doporučená alokace: 14 % finančních prostředků.*

Přeshraniční spolupráce. *Doporučená alokace 3 % finančních prostředků.*

Ostatní nespécifikovaná podpora. *Doporučená alokace 3 % finančních prostředků.*

Pokud dojde k posunům v názorech na regionální podpory, je třeba, aby do strategických dokumentů ve vazbě na regionální rozvoj České republiky byla zapracována jakákoliv nová výraznější změna při zachování nezbytné kontinuity regionální politiky ČR. Nicméně by se mělo v zásadě jednat o podporu dlouhodobých úkolů jako je *zlepšování konkurenčního postavení českých regionů*, a to zejména tak, aby se lépe vyrovnávaly se strukturálními a globálními změnami a rovněž, aby docházelo ke *zlepšování prostředí včetně dopravní infrastruktury a s důrazem na zaměstnanost*.

Děkuji za pozornost